Asia: K 2/2024 vp Hallituksen vuosikertomus 2024

Tarkastusvaliokunta on pyytänyt ministeriöiltä kirjallista asiantuntijalausuntoa eduskunnan kannanoton toteutumisesta sekä arviota taloushallinnon prosessien ja kontrollien toimivuudesta ministeriön hallinnonalalla.

Valiokunta on lisäksi kiinnittänyt huomiota siihen, että aika-ajoin julkisuuteen tulee tietoja valtionhallinnossa ilmenneistä valtion varojen väärinkäytöksistä ja pyytää ministeriöitä tästä näkökulmasta arvioimaan sitä, kuinka hyvin ohjeistus, sisäiset kontrollit ja valvonta toimivat ministeriöiden hallinnonalalla ja millaisia kehittämistarpeita näissä on. Valiokunta pyytää ministeriöitä myös kertomaan, kuinka havaittuihin väärinkäytöksiin puututaan.

Valtioneuvoston kanslia toteaa alkuun, ettei sillä ole hallinnonalan virastoja tulosohjattavanaan. Valtioneuvoston kanslian pääluokkaan sijoittuu Oikeuskanslerinvirasto, joka on toiminnaltaan itsenäinen ja riippumaton. Tämän johdosta asiantuntijalausunnossa keskitytään valtioneuvoston kanslian talouden prosessien ja sisäiset kontrollien toimivuuteen sekä ylimmän johdon matkustamiseen liittyvään valvontaan ja kontrolleihin.

Eduskunnan kannanoton toteutuminen

Vuonna 2022 on tullut voimaan kansallinen laki ilmoittajansuojelusta (1171/2022). Lainsäädännön tarkoituksena on varmistaa, että henkilö voi tehdä ilmoituksen ilmoittajansuojelulain soveltamisalaan kuuluvista väärinkäytöksistä turvallisesti ilmoituskanavan kautta. Valtioneuvoston kansliassa on otettu käyttöön ilmoittajansuojelulain edellyttämä sisäinen ilmoituskanava. Valtioneuvoston kanslian sisäisen tarkastuksen tehtävänä on valtioneuvoston kanslian työjärjestyksen (162/2015) mukaan ilmoittajansuojalain tarkoitettujen ilmoitusten käsittelyn koordinointi. Sisäisen tarkastuksen tueksi nimetty käsittelyryhmä vastaa väärinkäytösilmoituksen käsittelystä ja huolehtii tutkinnan vastuuttamisesta. Myös oikeuskanslerin virastolla on oma sisäinen ilmoituskanava.

Oikeuskanslerinvirasto toimii ilmoittajansuojelun keskitettynä ulkoisena ilmoituskanavana. Ilmoitus väärinkäytöksestä on mahdollista tehdä oikeuskanslerinviraston keskitettyyn ulkoiseen ilmoituskanavaan, jos ilmoittajalla ei ole mahdollisuutta tehdä ilmoitusta sisäiseen ilmoituskanavaan, ilmoittajalla on perusteltu syy uskoa, että sisäisen ilmoituksen perusteella toimenpiteisiin ei ole ryhdytty määräajassa tai sen perusteella rikkomiseen ei voida puuttua tehokkaasti tai ilmoittajalla on perusteltu syy uskoa olevansa vaarassa joutua vastatoimien kohteeksi ilmoituksen johdosta.

Arvio taloushallinnon ohjeiden, prosessien ja kontrollien toimivuudesta ja kehittämistarpeista

Valtioneuvoston kanslian taloussäännössä (VN/20034/2023 VNK-1) on määräyksiä talouden ja toiminnan valvonnan ja riskienhallinnan toteuttamiseksi. Talouden ja toiminnan prosesseja ja niiden kehittämistä toteutetaan myös valtioneuvoston kanslian riskienhallintasuunnitelman (VN/6911/2022-VNK-1) mukaisesti.

Valtiokonttori on ohjeistanut virastoja ja laitoksia siitä, mitä kontrolleja tulisi noudattaa taloushallinnon prosesseissa. Valtioneuvoston kanslia on ottanut nämä kontrollimatriisit käyttöönsä. Lisäksi valtioneuvoston kanslia päivittää säännöllisesti taloushallintoa ja matkahallintoa koskevia ohjeita.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tila arvioidaan vuosittain valtioneuvoston kanslian tilinpäätöksen yhteydessä. Arviointi toteutetaan vuosittain sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan kyselyllä osastoille ja yksiköille.

Valtioneuvoston kanslian työjärjestyksessä (162/2015) säädetään matkamääräyksen hyväksyjät. Matkamääräyksen hyväksymisen yhteydessä varmistetaan, että matkan tarkoitus ja toteutus vastaavat virkamatkoja koskevaa sääntelyä ja ohjeita. Valtioneuvoston kansliassa virkamatkustamisessa sovellettavat keskeisimmät säännöt ovat valtion matkustussääntö (VM:n julkaisuja 2023:90), valtioneuvoston matkustusohje (VNK:n julkaisuja 2022:15) ja valtion matkustusstrategia (VM:n julkaisuja 2021:15). Lisäksi noudatetaan matkalaskun käsittelyä koskevaa ohjetta (VK/62004/00.00.00.01/2023) sekä matkasuunnitelmien ja matkalaskujen käsittelyä koskevaa tarkentavaa ohjetta turvaluokitellun tiedon osalta (VK/26150/00.00.00.01/2022).

Oikeuskansleri on antanut ratkaisun (OKV/1091/10/2023-OKV-2) liittyen pääministerin matkalaskua koskevaan kanteluun. Ratkaisussa kiinnitettiin huomiota ministerien matkamääräyksien antamista koskeviin käytöntöihin, jossa esiintyy vaihtelua ministeriöittäin. Oikeuskansleri yhtyi valtioneuvoston kanslian näkemykseen siitä, että ministereiden matkamääräysten antamisen käytäntöjä olisi valtioneuvostossa perusteltua yhtenäistää. Yhtenäistäminen voitaisiin tehdä joko kunkin ministeriön taloussääntöön valtioneuvoston taloussääntömallia uudistamalla tai vaihtoehtoisesti lisäämällä asiaa koskeva säännös valtioneuvoston ohjesääntöön.

Havaittuihin väärinkäytöksiin puuttuminen

VNK:n taloussäännössä (VN/20034/2023) määrätään havainnontekijän vastuusta ja ilmoittamisvelvollisuudesta, velvollisuudesta ryhtyä toimenpiteisiin,

väärinkäytöksen ilmoittamisesta valtiontalouden tarkastusvirastolle ja rikoksista ilmoittamiseen. Näitä koskevissa taloussäännön luvuissa määrätään tarkemmin vastuista ja menettelytavoista väärinkäytösten selvittämiseksi ja niihin puuttumiseksi. Valtioneuvoston kanslia ei näe erikseen tarvetta määrätä ylemmän johdon menettelytavoista.

Alivaltiosihteeri Timo Lankinen

Talousyksikön päällikkö Meri-Tuulia Pitkänen

VN/24629/2024-VNK-2

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons:

Pitkänen Meri-Tuulia 912408153	Lankinen Timo 91331191E
2024-09-06	2024-09-06